

*Јеромонах Пеџар,
ијуман манасџира Пиносава*

МНОГОБРИЖНОСТ – МАЈКА МНОГИХ ЗАЛА У МОНАШТВУ

Преосвећени Владико, преподобни оци, преподобне сестре монахиње, драга браћо и сестре!

Тема коју сам изабрао јесте вечна тема свакога монаха, али и свакога хришћанина уопште; тема вечно важна и вечно судбоносна. Међутим, она је посебно важна за нас монахе, који смо добровољно и свесно изабрали начин живота чија је срж – неметежно и безбрижно славословље Бога, кроз управљање ума, срца, воље и целог човековог бића ка Господу нашем Исусу Христу и вечном Царству Божијем.

Ако је, по речима Светога Писма, наш живот на земљи сенка и сан, онда управо у тој сенци и сну, у том комадићу вечности и трену који се назива животом, ми задобијамо вечно блаженство или наслеђујемо вечну смрт. Стога је сваки секунд нашег живота непоновљив, суштински важан, бескрајно дубок и можда последњи у овом земаљском странтовању. Зато нас Спаситељ наш и Господ Исус Христос очински благо учи и благовремено упозорава: *Не дриниџе се душом својом, шџа љеџе јесџи или шџа љеџе џиџи; ни џелом својим, у шџа љеџе се оде нуџи. Није ли душа џреџежњија од хране и џело од одега?*

Поїледајіте на іїици небеске како не сеју, ниїи жању, ни сабирају у жиїнице; іа Оїац ваш небески храни их. Нисіте ли ви іреїежнији од њих? А ко од вас дринући се може іридогаїи расіу своме лакаї један? И за одело шіо се дриніте? Поїледајіте на кринове у іољу како расіу; не іруде се ниїи іреду. Али ја вам кажем да се ни Соломон у свој слави својој не одену као један од њих. Па када іраву у іољу, која данас јесіте а суїра се у іећ баца, Бої іако одева; а камоли вас, маловерни? Не дриніте се, дакле, іоворећи: Шіа ћемо јесіи, или шіа ћемо іиїи, или чиме ћемо се оденуїи? Јер све ово незнабошци шііу; а зна и Оїац ваш небески да вама іреба све ово. Неїо ииїиїте најіре Царсїво Божије и іравду Њеїову, и ово ће вам се све догаїи. Не дриніте се, дакле, за суїра; јер суїра дринуће се за се. Досіа је сваком дану зла своїа.¹

Ове речи Господње упућене су свим људима у свим временима, али оне на посебан начин одјекују у срцима монаха, који су позвани на непрестану Исусову молитву, нестицање, сиромаштво, послушност, безбрачност и целомудреност, то јест на једноставност и савршенство безметежног живота, на уподобљавање Светим Анђелима, који се труде у непрекидном славословљу Бога. Свети Јован Лествичник, не без дубоких разлога, о монасима пише следеће: „Монах припада анђелском чину и води анђелски живот, који се остварује у вештастvenом и прљавом телу. Монах је човек који се држи само Божијих заповести и речи, у свако време, на сваком месту, у сваком послу. Бити монах значи непрестано приморавати природу и неуморно бдети над својим чулима. Монах има посвећено тело, очишћена уста и просвећен ум. Монах је преболна душа, стално обузета сећањем на смрт, било

1 Мт. 6, 25–34.

да бди или да спава. Одвајање од света јесте хотимична мржња на оно што људи у свету хвале, и порицање природе ради постигнућа оног што је натприродно.”²

И заиста, велики су позиви и велики задаци једнога монаха. Стога, да би човек постао истински монах, сличан Анђелима, он мора водити посебно строг, врлински и пажљив живот, слободан од свих непотребних брига; живот у молитви за себе, свог духовног оца, своју браћу у манастиру, али и за читав свет и сваког човека на земљи. По речима Преподобног Силуана Атонског, монах је молитвеник за читав свет. Зато је у монаштву све небоземно важно: послушност, пост, молитва, смирење, тишина, ћутање, физички рад, читање Светога Писма, изучавање Светих отаца, самоукоревање, сећање на смрт, непрестана умна молитва, богослужење у храму, честа исповест и редовно причешћивање Светим Тајнама Христовим. Нема у монаштву ниједне сувишне или непотребне врлине. Јер, монах је онај који се обукао у свеоружје Божије, којим се непрекидно бори против духова таме у поднебесју.

Посебну важност међу врлинама имају безбрижност и послушност са смирењем, а оне заједно са постом чине темељ безметежне молитве, помоћу које ће Бог даровати монаху све у своје време. Но, како се молити Богу, ако је ум човеков занет многим сујетним и непотребним бригама? По учењу свих Светих отаца, то је просто немогуће. Зато Свети Јован Лествичник поучава: „Они који започињу овај подвиг, да би поставили сигуран темељ, треба свега да се одрекну, треба све да презру, све да исмеју, све

2 Свети Јован Лествичник, „Поука I. О одицању и одвајању од сујетног живота”, у *Лествица*, (Манастир Хиландар, 1993), 20.

да одбаце.”³ Дакле, свима нам најпре предстоји уклањање од зла, од сваког повода за грех и узрочника многобрижне узбурканости живота. Треба да се одрекнемо не само уобичајених, општепознатих лоших навика и обичаја, већ и онога што је за људе у свету допуштено и благословено. На пример, лепо је, благословено и корисно за људску заједницу живети у хришћанском браку, али за монаха који је изабрао натприродни, анђелски пут живљења, то је забрањено и у помислима. Зато, на почетку сваког монашког подвига, опет по речима Светог Јована Лествичника, „чврст, троструки и тростубни темељ чине: безазленост, пост и целомудреност.”⁴

По учењу многих монаха подвижника и на основу мог скромног духовног искуства, претходно набројане монашке врлине могу се задобити и тако достићи висине натприродног само ако монах, као нека посебно одабрана биљка, благовремено пусти своје умно и духовно корење у дубину Божијег смирења и Божије љубави, а истовремено и у добру, обрађену земљу свог срца, припремљену богочовечанским врлинама, подвизима и Светим Тајнама; ако се са вером и сваком другом врлином потпуно преда у руке промисла Божијег и послушности своје старцу. Међутим, ако се та симболичка биљка звана монах не заштити од хладних ветрова многобрижности и овоземаљске метежности, тешко да ће као оно зрно горушично узрасти у право и велико дрво, на које ће се настанити небеске птице – Анђели.

Свети Нил Атонски је у своје време, гледајући нагло назадовање монаштва на Светој Гори, говорио да је оно

3 Свети Јован Лествичник, „Поука I. О одицању и одвајању од сујетног живота”, у *Лествица*, 22.

4 *Исшо*.

почело са малим стварима. Пре свега, са постепеним губљењем безбрижности монаха у материјалном погледу, а тиме и западањем у душепогубну многобрижност и разна друга зла. Монаси су, наиме, почели да напуштају завет сиромаштва, као и неметезни, ангелоподобни живот својеврсних Божијих птица, које непрестано поју Богу. Тако су постепено изгубили молитву и почели да се брину о разним материјалним стварима, које су њиховим духовним оцима биле потпуно стране. Напустили су бављење искључиво једним рукодељем и скромност у јелу и пићу, одбацили су монашку једноставност, те почели да саде баште и маслињаке, да праве подруме за уље и проширују своје скитове. На крају су већи део дана проводили у бригама о материјалном, изгубивши тако оно главно – молитву и радост непрестаног славословља Бога. Као последица свега тога, упали су у дубину неочекиваних зала и најтеже грехе, који су дотад били незамисливи на Светој Гори. Била је то очигледна казна Божија за страшно богоодступништво и губитак основног смисла монашког живота: непрестане молитве, славословља Бога и најблаженијег сиромаштва. Зато је Преподобни Нил Атонски са правом преклињао и вапио: „Бежите од многобрижности, јер је она мајка скоро свакога зла у монаштву.”

Ипак, постоји у монашком животу и једна сведобрословена брига, потребнија од ваздуха који удишемо. То је брига за наше душе, а пре свега да се никада устима, умом и срцем не одвајамо од Имена Исусовог, како је учио можда најчудеснији савремени свети старац нашег доба – блаженопочивши Јефрем Арizonски. Сви који су посетили старчев Манастир Светог Антонија, где је он живео последњих тридесетак година, лично су се уверили да је светогорска исихастичка традиција увек и на

сваком месту савремена и надвремена. Разговарајући са браћом који су један део живота провела у том духовном светионику православља у Америци, дошли смо до закључка да се на примеру овог манастира свако може уверити шта је аутентично, светогорско и исихастичко монаштво. Монаштво пуно једноставности, које је светлост свету и со земљи. Само такво монаштво може бити снажан духовни магнет који привлачи све људе – верујуће и неверујуће, ходочаснике, обичне пролазнике и знатижељнике. Зашто је то тако? Зато што је засновано на чврстим, вишевековним, искуством провереним и освештаним темељима древног светогорског предања, чија је главна карактеристика безметежан, миран и тих живот у свакој побожности и врлини, а изнад свега у смирењу, послушности, посту и непрекидном призивању Имена Божијег кроз чудесне, благодатне и свеосвећујуће речи Исусове молитве: „Господе Исусе Христе, помилуј ме.”

Зато ћу, усмеривши пажњу на наше просторе, пре свега себи али и вама, драга браћо и сестре, без околишања поставити можда смело, али чини ми се заиста актуелно питање: Да ли смо ми на висини јеванђелског задатка и да ли је наше савремено српско монаштво на освештаном трагу безбрижности и једноставности, који су нам утабали Свети оци Цркве Христове? Тај траг увек води ка вековној освештаној традицији, Светој Гори и Хиландару, Студеници и Жичи; ка првим типцима за српска општежића и српске испоснице. Модерно српско монаштво је, нажалост, само у ретким случајевима и у појединим обрисима сачувало све оно што нам је Свети Сава оставио кроз светогорско и светоотачко предање. А он нам кроз писано монашко устројство није оставио нешто своје, већ нам је само пренео вишевековно светоотачко и светогорско искуство: послушност, ћутање,

смирење, пост, Исусову молитву, богослужење, честу исповест, редовно причешћивање, кротост, благод, пажљивост и верност. Све је то садржано у традицији древног светогорског монаштва, које одише безбрижношћу, једноставношћу и сиромаштвом.

Једном приликом питали су Светог Игњатија Брјанчанинова какав манастир човек треба да изабере ако жели да крене монашким путем. Имајући у виду основне светогорске принципе, он је подвукао да манастир пре свега треба да има следеће квалитете:

1) искусног, смиреног, мудрог и духоносног игумана, кога сви у манастиру имају беспоговорно и у свему слушати

2) редовно богослужење и свакодневну Литургију

3) честу исповест и редовно, односно често причешћивање

4) заштиту од спољашњег света и сусрета са особама супротног пола.

Слично овоме говорили су и писали сви Свети оци Цркве и оснивачи монаштва и монашких општежића. То је, дакле, свима нама добро позната општа азбука изворног устројства монашких обитељи, без које је врло тешко и скоро немогуће достићи савршенство које од нас монаха тражи Бог. Посматрајући наше савремено српско монаштво, на прелазу између генерација старих монаха и монахиња (потеклих углавном из патријархалног српског села и догомољачког покрета) и генерације нових монаха и монахиња (рођених у ослабљеном времену комунизма и посткомунизма, васпитаних у далеко другачијим условима), стиче се понекад горак утисак: да нисмо увек успевали да одржимо континуитет, исправљајући недостатке старог монаштва и уткивајући их у искуство и праксу новог монашког нараштаја. Осим

неколико наших највећих манастира, попут Дечана, Ковиља, Жиче, Раванице, Подмаина и других, који су и сами прошли и пролазе кроз велике, невидљиве и страшне борбе против духова таме у поднебесју, преостали део наших манастира – част изузецима – као да још увек лута у потрази за чврстим темељима истинског монаштва, који се већ два миленијума нису мењали и сигурно се неће мењати ни у будућности, указујући увек на златни пут. И поред мноштва задивљујућих примера у нашем старом и савременом монаштву, догађају се и многобројни падови, одласци из манастира, разне саблазни и духовне трагедије.

Када су питали једног од наших највећих савремених стараца, великог старца Тадеја Витовничког, зашто данас имамо толико монаха и монахиња, а немамо много правих молитвеника у којима непрекидно тече Исусова молитва, он је са тугом одговарао: „Зато што смо пуни гордости и немамо довољно смирења. И зато што су се скоро сви у манастирима бацили на изградњу конака и многобрижност, а мало их је који изграђују дом своје душе, живећи спокојно и једноставно у скромности монашког позива.”

Оно што је посебно забрињавајуће за наше савремено монаштво јесте сведочанство оца Тадеја да је у свету срео пуно људи који имају дар смирене и непрестане Исусове молитве, док то у српским манастирима скоро да и није видео. Увек наглашавајући да дар молитве иде увек уз безбрижност и једноставност, са тугом и болом је посматрао како се данашњи српски монаси и монахиње мисаоно и духовно расипају на мноштво брига, које у њима убијају сећање на Бога и призивање Његовог Светог Имена. Васпитан у духу руског исихастичког предања и растући уз великог старца Амвросија Миљковачког, старац Тадеј

се често није могао довољно начудити колико смо се удаљили од благословене неметежности и једноставности, колико смо претешко бремене грађевинске обнове манастира преузели на себе. Сећам се његових тужних речи, када је једном приликом, чувши за неког монаха да је скинуо мантију и отишао из манастира, са болом рекао: „Ех, браћо моја, колико ће их тек у будућности скинути мантије! Јер, наши манастири су често места многих материјалних брига и светских сујетних расејаности. Манастири су нам неретко постали градилишта зграда и конака, док се о назидању људских душа недовољно брине.”

Није стога ни мало случајно што је и наш савременик и велики Свети старац Пајсије Светогорац говорио: „Данас људи не живе једноставно, па зато многи застрањују. Почињу истовремено више послова и тону у мноштво брига. Ја завршим један посао па после мислим на други. Када човек ради много тога истовремено, напосто пошашави. Довољна је и сама чињеница да у исто време мисли на толико послова, па да оболи од шизофреније.”

Бојим се, драга браћо и сестре, да и ми монаси, услед својих претераних материјалних прохтева и сујетних брига, потпуно непотребних у монаштву, не упаднемо у једну специфичну и тешко приметну шизофренију, те не изгубимо оно главно – мир и радост у Духу Светом. Зато стално треба да се враћамо провереним духовним темељима и основним постулатима светогорског монаштва: посту, молитви, безбрижности, смирењу, послушности игуману, сведлаженој опрезности, сиромаштву, једноставности, црквеном јединству, врлинском животу и свим неопходним Светим Тајнама, а пре свега честој исповести и честом причешћивању.